

Eiropas kopienas iniciatīvas projekts «Klusās rokas»

Vai patīk būt sievietei? Vai viegli būt sievietei?

Anta Dimante

Sievietei jāspēj šai dzīvē paveikt daudz vairāk par vīrieti: jāaprūpē ģimene, jāaudzina bērni, jāpārziņa mājas saimniecība, līdztekus jāstrādā kaut kur. Savā dzīvē neesmu asi izjutusi nelīdztiesību, jo man ir laba ģimene — vīrs, meita, znots, divi mazbērni, kas mani saprot, kur dzīves grūtumus dalām, atbalstām cits citu. Varbūt tāpēc man patīk būt sievietei!

Daudzi jautā, kā izdodas labi izskatīties? Es vienkārši nedomāju par savu vecumu, tāpēc nejutu to. Esmu apmierināta ar dzīvi, protu nautiņu sadalīt tā, ka pietiek visam. Vienmēr ģimenē biju galveno darbu darītāja — gan meitu audzināju, gan mājas soli apdarīju. Vīrs pēc darba bija noguris. Lēmumus ģimenē

gan pieņēmām kopīgi ar vīru. Tagad dzīvoju kopā ar meitas ģimeni, bet tai pašā laikā katrai sava dzīve. Tagad ir vieglāk. Mans vienīgais pienākums — vienmēr pirmdienās izņemt mazdēlu no bērnudārza.

Ar vīru esam nodzīvojuši kopā labus 28 gadus. Tagad viņš vairāk pa Jelgavu, pieskata māju. Joprojām jau 9 gadus strādāju par konditori brīnišķīgā kolektīvā, kur mums ir ļoti labi darba apstākļi. Produkcija — vienmēr svaiga un garšīga!

Bet vispār skatos, mūsu sabiedrībā (gan dzirdīgo, gan nedzirdīgo vidū) labu vīriešu ir maz. Daudzi ir izlaidušies — slinki, negrib strādāt, gādāt par ģimeni, dzer, šķiras, dzīvo uz sievietes rēķina. TV rāda mūsu svarīgos kungus lielos amatos, sēž viņi, spriež nopietnām sējām, bet kādi viņi ir mājās, kā palīdz sievietēm, kā izturas pret viņām, bērniem? Tik daudz lasām par šķiršanās lietām — kas no kā, kā mantu dala, kas ar ko par jaunu precas... Gandrīz vienmēr vīrieši ir tie, kas atrod jaunākas, smukākas un «labākas». Bet es iesaku visām sievietēm: ja jums mājās dzērājs, vīrietis, kas negrib strādāt, dara jums pāri, dzīvo uz jūsu rēķina, šķirieties. Dzīve ar vīrieti sākas, ne beidzas. Dzīvojiet pašas savu

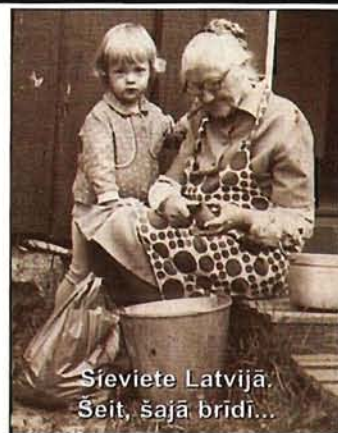
dzīvi, bet ne viņa dēļ vien. Lai būtu līdztiesība, tas jāsāk jau ģimenē, nepieļaujot pāridarījumus sev un bērniem.

Leonarda, Kārlis Pankratjevi

Leonarda: Visu dzīvi esmu smagi strādājusi. Vajadzēja paspēt gan strādāt algotu darbu, gan savus divus bērnus uzaudzināt. Viegli tas nav, bet tomēr, labi apdomājot, tāpat vēlētos būt sieviete, nevis vīrietis. Vīrs man vienmēr palīdzējis — it īpaši audzināt bērnus. Ģimenes lietās esam aprunājušies, lēmumus pieņemuši kopīgi. Tagad esam pensijā, un mums ir cita nodarbošanās — dzīvojam kopā ar meitas ģimeni un palīdzam audzināt četrus mazbērnus. Tas nav viegls uzdevums, visi ir dzirdīgi, ne vienmēr mūs klausā, bet mēs vienalga negribētu dzīvot atsevišķi un tikai atpūsties vien.

Dēls Aivars laimīgi aizprecējies uz ASV un dāvājis tur mums vēl divus mazbērniņus. Mēs arī tur sabijām diezgan ilgi, palīdzējām auklēt bērniņus. Pats galvenais — mums ar visiem bērniem un mazbērniem ir brīnišķīgas attiecības!

Kārlis: es negribētu būt sieviete. Vīrietim tomēr ir lielāks spēks un strādātvarēšana.

Sieviete Latvijā. Šeit, šajā brīdī...

Šajā numurā

1. lpp.

Kā tas ir būt sievietei? Kas man kā sievietei ir būtiski un nepieciešami, lai es labi justos šajā valstī, šajā sabiedrībā, savā ģimenē. Pārdomās par to daļās nedzirdīgās sievietes.

2. lpp.

Kad daiļrunība nelīdz, tad jāņem talkā konkrēti dati un fakti. Jūsu uzmanībai — vairāki pētījumi par dzimumu līdztiesību un sievietes situāciju mūsdienu pasaulē, Eiropas Savienībā, Latvijā un arī Latvijas Nedzirdīgo savienībā.

3. lpp.

Ko darīt, lai dati un fakti nosvērtos par labu sievietes un vīrieša lomas līdzsvaram sabiedrībā? Projekta «Klusās rokas» norisē atkal jaunas aktivitātes. Sākušies pilotprojekti — Valmierā, Rēzeknē, Rīgā.

4. lpp.

Intervija par tēmu «Darba meklējumos». Edīte sapņoja būt māksliniece, izmācījās pavāres amatu, strādāja par šuvēju, noliktavas strādnieci... Viņas bagātā pieredze darba meklēšanā varbūt noderēs dažam citam.

No kreijas: Kārlis un Leonarda savājo vidū svētku brīdī

Viedoklis. Pārdomas. Atziņas.

Vispirms lai būtu cilvēka tiesības

God. redakcija! Izlasīju «KS» speciālo izdevumu par dzimumu līdztiesību. Man radās lielas pārdomas par šo tēmu, ko esat uzņēmušies risināt.

Visvairāk mani pārsteidz tieši sievietes uzsvēršana, viņas līdztiesības nodrošināšanas centieni. Tas vispār ir apsveicami, bet man liekas, ka būtu pārāgrī izdalīt šo vienu grupu. Ko gribu ar to teikt? To, ka pagaidām visi invalīdi, vecie ļaudis, slimie — tautas vairums vispār ir beztiesīgi, tāpēc pirmām kārtām jārisina cilvēka tiesību jautājumi.

Nu labi, esmu sieviete. Par kādu līdztiesību varu runāt, ja man līdzās vīrs bezdarbnieks un esam uz izdzīvošanas robežas? Labi vēl, ka bērni mazi, skolā nodrošināti ar minimālo, bet kas notiks, kad viņiem pienāks studiju laiks? Mēs līdzēt neko nespēsīm, un viņi paliks dzīvei malā — gan zēns, gan meitene. Kā gan to ietekmēs sievietes līdztiesības jautājumi?

«Es jau neprasu neko sevišķu un varu dzīvot arī bez ērtībām, bet...»

Mums nevajag neko lielu. Esmu ar mieru kā tagad dzīvot «bez ērtībām» nest ūdeni no akas, kurināt krāsni utt. Neprasu smalkus ēdienus ne sev kā sievietei, ne ģimenei. Mēs ģērbjamies citu valkātās drēbēs, un es vairs neilgojos pēc kaut kā jauna, modīga — ne apģērbā, ne frizūrā, ne savā apkārtējā vidē.

Bet es vēlētos apskatīt Latviju, biežāk būt kopā ar savējiem — draugiem, tuviniekiem, vispār citiem cilvēkiem. Vēlētos pasūtīt avīzes, žurnālus, nopirkt kādu grāmatu, būt kopā ar bērniem akvaparkā, cirkā, slidotavā. Aiziet ciemos ar pieklājīgu dāvanu un skaistu puķu pušķi. Savam darbam nopirkt un iekopt dekoratī-

vos augus. Rūpēties par ģimenes veselību, iegādāties labas brilles vīram, salabot sev zobus.

Neko sevišķu nevēlos. Bet manai līdztiesībai pirmām kārtām nepieciešams, lai būtu darbs vismaz vīram, un, protams, pati arī neatteiktos, ja vien mūsu mazajā pagastā vai tuvākajā pilsētiņā (23 km) tas kādam būtu vajadzīgs. Līdz šim meklējumi ir bez rezultātiem un iztikam ar vīra pensiju (man pašai grupas nav). Ieteikumi darba meklētājiem jūsu avīzē mums arī nenoderēja — bezdarbnieku pabalstu vīrs nesaņem, jo nav maksāti nodokļi.

Domāju, ka Nedzirdīgo savienībai vispirms jāiestājas par visu nedzirdīgo un vispār invalīdu tiesībām (ne tikai sieviešu), jo to tagad nav — it īpaši labas izglītības un darba iegūšanā.

Kad tas būs panākts, tad arī sievietēm dzīvot būs daudz vieglāk.

Rita Valdmane,
Aknīstē

Statistika. Fakti. Dati. Salīdzinājumi.

Ir izjutuši nelīdztiesību

Jūsu uzmanībai — aģentūras «Latvijas fakts» un LR Labklājības ministrijas apkopotie dati dzimumu līdztiesības jomā (2004. X).

Ierobežojumus dzimuma dēļ izjutuši — 19% Latvijas iedzīvotāju.

No tiem — 62% sievietes.
Aptaujātie izjutuši dzimumu nelīdztiesību:
darbā — 62%,
ģimenē — 30%,
sabiedriskajā sfērā — 30%.

Maldīgi pieņēmumi

Nelīdztiesību dzimumu jomā pierāda sabiedrībā valdošie stereotipi. Apjautātie uzskata:

86% — vīrietim jābūt ģimenes apgādniekam,
74% — vīrietim jāapmaksā rēķini,
73% — vīrietis ir ģimenes galva,
68% — profesijas dalās — vīriešu un sieviešu,
51% — vīrieši ir labāki politiķi,
46% — par kontracepciju jādomā sievietei,

Kurš te noteicējs?

44% — sieviete pēc 30 gadiem ir vecmeita,
31% — vīrietim nevar uzticēt bērnu audzināšanu.

piedzīvojušas vardarbību ģimenē — 25%,
izjūt pazemojumus darbavietā — 32%.

«Svētās tiesības»
baudīt — ko
nu kuram!

Nevienādas tiesības

Latvijā sievietes nevienādās tiesības raksturo šādi fakti. Vīriešu sastāvs (salīdzinājumā ar sievietēm):

70% — no visiem darba devējiem;
75% — ministri valdībā,
79% — Saeimas deputāti,
85% — Latvijas pilsētu mēri,
90% — miljonāru sarakstā.
Savukārt sievietes (salīdzinājumā ar vīriešiem):
saņem par 15% mazāku algu,
atpūšas par 5 stundām nedēļā mazāk (brīvais laiks),
mājas darbiem velta 2 reizes vairāk laika,

Tiesības?
Nepretoties šefam!

Jaunas aktivitātes un notikumi

Sākušies pilotprojekti

Valmieras biedrībā:
Vai visiem skaidra ideja un uzdevumi?

Kā ziņojām, vasarā notika iekļaušanās pasākumu un pilotprojekta grupu brīvprātīgo apmācība — ieviešanas nometnes Jūrmalā, Sabiedrības integrācijas centra mācību centrā. Četrās nometnēs tika apmācīti pie četrdesmit brīvprātīgie. Tagad viņi iegūtās zināšanas izmanto praktiski, jo sākusies trīs pilotprojekta realizācija.

Valmieras biedrībā — sociālās sfēras pakalpojumi

Sācies projekts «Sociālie pakalpojumi un jaunās atbalsta

formas nedzirdīgo ģimenēm — priekšnoteikums veiksmīgai iekļaušanai nodarbinātībā». Valmierieši par šo tēmu pēti, analizē un apkopo likumdošanas aktus, pēc tam apspriedis tos diskusijās un semināros. Tikšies ar savas pilsētas un rajona sociālās palīdzības dienestu darbiniekiem, darba ekspertīzes ārstu komisijas un nodarbinātības iestāžu speciālistiem. Noskaidros sociālo darbinieku zināšanas par nedzirdīgajiem cilvēkiem, viņu uztveres un psiholoģijas īpatnībām, kā arī veiks aptaujas — par nedzirdīgajām sievietēm, kurām nepieciešams saņemt

sociālos pakalpojumus, un tām nedzirdīgām sievietēm, kuras šos pakalpojumus savukārt varētu sniegt. Notiks arī divi semināri: «Nedzirdīga bezdarbiece — tas nav strupceļš» un «Nedzirdīgs sociālo pakalpojumu saņēmējs — iespējas un vajadzības».

Visu šo pasākumu rezultātā taps ieteikumi jaunām sociālā atbalsta formām nedzirdīgiem cilvēkiem, kuras tiks pārbaudītas praksē un koriģētas, bet pēc tam ar tām iepazīstināta plašāka sabiedrība.

Pilotprojekta gala iznākumā jāizveido atbalsta tīkls ģimenēm, kurās ir nedzirdīgie, kā arī jānodrošina nedzirdīgās sociālās asistentes aprūpējamām nedzirdīgiem cilvēkiem.

Rēzeknes biedrībā — informācijas tehnoloģijas (IT)

Tur jau notikušas pirmās aktivitātes pilotprojektā «IT iespēju izmantošana depresīvajos rajonos — nedzirdīgo elastīgām darba formām» (par vienu no tām skat. rakstā «Darbnīca Rēzeknē»).

Projekts virzīts uz sievietēm — bezdarbnieču apmācību darba meklēšanā, informācijas iegūšanā un projektu gatavošanā, izmantojot datorus. Notiks semināri, praktiskās nodarbības,

akcija «Nāc un lieto» utt.

Pastiprināta uzmanība pievērsta datorprasmes apgūšanai sievietēm pēc 50 gadiem.

Jauniešu apvienībā «Efraims» — profesijas izvēle un darba iespējas

Nedzirdīgo jauniešu organizācija «Efraims» realizē projektu «Reintegrācija darba tirgū — sociālās atstumtības risku samazināšana». Uzmanības centrā — nedzirdīgo jauniešu nodarbinātības un profesionālās izglītības jautājumi. Uzsākta likumdošanas izpēte, organizētas tikšanās ar atbildīgo institūciju pārstāvjiem. Tiks pētīta ES valstu pieredze, profesiju aizliegumi Latvijā un to novēršanas iespējas, apzinātas jauniešu profesiju un darba izvēles problēmas. Rezultātā sagatavoti priekšlikumi jaunu atbalsta formu ieviešanai, lai veicinātu nedzirdīgo jauniešu integrāciju darba tirgū.

Visi pilotprojekta gala rezultāti iekļausies kopīgā priekšlikumu paketē, kas tiks nodota valdībai, likumdevējiem. Mērķis — panākt pozitīvas izmaiņas likumdošanā un valsts politikā, kas veicinātu Latvijas nedzirdīgo cilvēku nodarbinātību vispārējās konkurences apstākļos.

Darbnīca Rēzeknē

Rēzeknes biedrībā 5.novembrī projekta «Klusās rokas» pilotprojekta ietvaros notika vienas dienas darbnīca «Informācijas tehnoloģijas — palīgs ikdienas un globālo jautājumu risināšanā».

Darbnīcā piedalījās 9 nedzirdīgās sievietes no dažādiem Latvijas novadiem. Dalībnieces — dažāda vecuma sievietes (no 25 līdz 55 gadiem) un dažāda sociālā statusa pārstāves — gan strādājošas, gan bezdarbnieces. Pirms darbnīcas notika iepazīšanās gan ar pilotprojekta darba grupas locekļiem, gan savstarpēji. Šī daļa bija neformāla un notika, malkojot rīta kafiju.

Darbnīcas pirmajā daļā dalībnieces tika iepazīstinātas ar pasākuma mērķi un plānotajām aktivitātēm visa pilotprojekta norises garumā.

Sociālo jautājumu eksperte V.Bariņņikova un juriste N.Piļarska dalībnieces informēja par

informācijas tehnoloģiju izmantošanas iespējām, meklējot informāciju darba likumdošanas, sociālajos u.c. jautājumos.

Pasniedzēja N.Ustinova iepazīstināja nedzirdīgās sievietes ar mūsdienīgu informāciju tehnoloģiju veidiem, pielietojumu, interneta resursu izmantošanas iespējām u.c.

Pēc tam notika praktiskas apmācības. Sākotnēji pilotprojekta administratore S.Gerenovska iepazīstināja ar Rēzeknes biedrības tehnisko aprīkojumu un instruēja, kā pareizi sūtīt faksu. Notika izmēģinājuma darbs — dalībnieces faksēja dokumentus, kā arī apguva pamatiemaņas datorlietošanā, darbā ar *Internet Explorer* programmu.

Samērā sarežģīti izrādījās izveidot savu e-pastu un strādāt ar to, tomēr apmācību noslēgumā visas dalībnieces tika pie e-pasta adreses un nosūtīja pirmās vēstules. Ļoti daudz pozitīvu emociju izraisīja pašrocīgi

Pirmo iemaņu apgūšana pie datora

izveidotās un izdrukātās vizītkartes. Visas praktiskās nodarbības datormācībā vadīja pasniedzēja, bet pilotprojekta komandas dalībnieces sniedza individuālas konsultācijas. Darbnīcas

noslēgumā sievietes izvērtēja apgūto un izteica priekšlikumus tālākam darbam.

Pilotprojekta administratore
S.GERENOVSKA

Latvija 11.vietā pasaulē

Dzimumu nevienlīdzība vismazāk jūtama Zviedrijā un citās Ziemeļeiropas valstīs, savukārt vislielākā nevienlīdzība pastāv tādās valstīs kā Ēģipte, Turcija un Pakistāna, tā liecina Pasaulē ekonomikas foruma pētījums šajā gadā. Latvija dzimumu vienlīdzības reitingā ieņem 11.vietu pasaulē, apsteidzot gan kaimiņvalsti Lietuvu un Igauniju, gan lielāko daļu Eiropas Savienības (ES) valstu.

Pētījumā par dzimumu vienlīdzību ietvertas 58 valstis, kurās izvērtēta iespēja sievietēm saņemt vienādu samaksu par vienādu darbu, pieeja darba tirgum, sieviešu pārstāvniecība varas struktūrās, izglītības iespējas, kā arī veselība un labklājība.

Pirmās piecas vietas labāko vidū ieņēmušas Skandināvijas valstis — Zviedrija, Norvēģija, Islande, Dānija un Somija, kurās dzimumu nevienlīdzī-

ba ir vismazākā. Šīs valstis raksturo skaidri izteikta demokrātiska sabiedrība, valdības darba atklātība un caurskatāmība, kā arī stabila sociālā drošība ar atbalstu vismazāk aizsargātajām iedzīvotāju grupām.

Lai gan nevienai no valstīm vēl nav izdevies pilnībā likvidēt dzimumu nevienlīdzību, Ziemeļvalstīs šajā jomā guvušas vislielākos panākumus un piedāvā pārējai pasaulei izmantojamu modeli. Īpaši augsti sasniegumi Ziemeļvalstīm ir veselības, labklājības un izglītības sfērās, kā arī sieviešu līdzdalība varas struktūrās.

Pirmajā desmitniekā ierindojušās arī tādās valstis kā **Jauņzēlande, Kanāda, Lielbritānija, Vācija un Austrālija.**

Latvijas dzimumu vienlīdzības indekss septiņu punktu sistēmā ir 4,60. Lidere Zviedrija ir saņēmusi 5,53 punktus. Lietuva ar 4,58 punktiem ieņem 12.vietu, bet Igaunija ar 4,47 punktiem — 15.vietu.

Tai pašā laikā tādās attīstītas

Rietumeiropas valstis kā Luksemburga un Šveice dzimumu vienlīdzības reitingā ieņem tikai attiecīgi 26. un 34.vietu. Pētījuma autori norāda, ka Šveicei ir labi rādītāji veselības aizsardzības un labklājības jomās un salīdzinoši augsta sieviešu līdzdalība varas struktūrās, ja ņem vērā to, ka sievietes tiesības balstot nacionālajās vēlēšanās ieguva tikai 1971.gadā. Tomēr sieviešu ekonomiskās vienlīdzības jomā šī valsts tālu atpaliek no citu attīstīto valstu rādītājiem.

Salīdzinoši zemās vietās ir arī tādās attīstītas rietumvalstis kā ASV — 17.vieta un Japāna — 38.vieta. Savukārt strauji augošā Ķīna ieņēmusi 33.vietu, kas ir augstākā starp Āzijas valstīm. Krievija atrodas 31.vietā.

Vislielākā dzimumu nevienlīdzība pastāv tādās valstīs kā Ēģipte, Turcija, Pakistāna un Jordānija. Šīs valstis septiņu punktu sistēmā ir saņēmušas mazāk nekā trīs punktus.

Materiāls no Interneta Delfi portāla

LNS sievietes... Daudz neprāto, bet dara...

Darba meklējumos: grūtības, secinājumi

Neesmu vainīga, ka esmu nedzirdīga

Inese Immure

Darbu atrast ir sevišķi grūti, ja esat nedzirdīgs cilvēks. Edīte Stūrīte to ļoti labi zina, jo tas viņai prasīja gandrīz gadu. Šobrīd Latvijā nav speciālistu, kas būtu specializējušies nedzirdīgo bezdarbnieku apkalpošanā. Kā viņa meklēja darbu un kādas ir viņas pārdomas par to, lasiet šajā rakstā.

Edīte pamatizglītību ieguva Rīgas Nedzirdīgo skolā, bet amatu — pavāra specialitāti — Republikāniskajā rehabilitācijas centrā (RRC) Jūrmalā (tagadējais nosaukums ir Sociālās integrācijas centrs), ko pabeidza 2002.gadā.

Viņa gribēja būt māksliniece — no bērnības ļoti patīcis zīmēt. Sapņoja kļūt arī par apģērbu stilisti un modeli. Bet mamma neatbalstīja Edītes vēlmi izglītoties šajā jomā — nebija tik daudz līdzekļu, lai nodrošinātu dzīvošanu Rīgā. Edītes dzimtās mājas ir Jēkabpils rajonā.

Kad pēc nedzirdīgo skolas beigšanas tika komplektēta nedzirdīgo grupa pavāra speciali-

tātē, Edīte atmeta sapņus par modes pasauli un aizgāja tur, kur bija vairākums. Viņai patīk arī gatavot ēdienus, bet būt par pavāri gan nebija plānojis.

Pirmā darba vieta Edītei varēja būt kāda kafējnīca Vecrīgā, kur viņa strādāja prakses laikā. Kolektīvs viņu ļoti uzņēma un piedāvāja tūlīt uzsākt darbu pēc prakses. Diemžēl RRC skolotāja neatļāva viņai strādāt, baidoties, vai viņa spēs darbu apvienot ar

I. Immures foto

mācībām. Tad sākās ilgais darba meklējumu laiks.

Kura bija pirmā vieta, kur mēģināji dabūt darbu?

Kādā darbā iekārtošanās birojā par maksu dabūju informāciju, ka kafējnīcai «Anšpēteri» vajadzīgs pavārs. Tur nostrādāju tikai nedēļu. Darba kolektīvs bija ar mani ļoti apmierināts. Arī es labi iekļāvos šajā kolektīvā. Bet direktors nevēlējās nedzirdīgu darbinieci un neslēdza ar mani līgumu. Viņš pat ne reizi neatnāca uz vietas paskatīties, kā strādāju.

Ko tālāk darīji?

Turpināju meklēt informāciju par brīvām darbavietām gan darba informācijas kabinetā Jēzusbaznīcas ielā, gan avīzē «Diena». Atradu kādas četras kafējnīcas un sūtīju tiem savu CV pa LNS faksu. Saņēmu uzaiņinājumu tikties ar darba devēju divās kafējnīcās. Gāju uz pārrunām pati, bez tulka.

Vai ar tulku tev nebūtu vieglāk?

Man prātā pat nenāca izmantot tulka pakalpojumu. Domāju, pašai jāiet un jācīnās. Vienīgi konsultējos ar savu bijušo klases audzinātāju Veroniku Dzalbi. Viņa laboja manu uzrak-

stīto CV, deva padomu, kā pareizi sarunāties ar darba devēju un palīdzēja piezvanīt uz dažām darbavietām.

Kā gatavojies uz tikšanos ar darba devēju?

Turp gāju ar jau iepriekš uzrakstītu tekstu: «Labdien,..... kungs! Es esmu nedzirdīga. Vēlos pie jums iestāties darbā. Lūdzu, vai varat mani pieņemt uz pārbaudes laiku?» Pēc tam man rakstiski pajautāja, kā mani sauc, vai es esmu iedevusi CV, kāda ir darba pieredze. Sarunas beigās man parasti pasaka, lai gaidot atbildi. Bet neesmu jau naiva — zinu tāpat, ka mani neņems. Trīs mēnešus katru rītu gāju uz Nodarbinātības valsts aģentūras Rīgas filiāli Jēzusbaznīcas ielā skatīt informāciju par brīvajām darbavietām. Kad sestdienās, svētdienās biju laukos, devos uz bibliotēku, kur strādā mana krustmāte un pētīju darba piedāvājumus avīzēs.

Tepat Rīgā ir daudz bibliotēku...

Par tām neiedomājos. Zināju, ka mana krustmāte strādā bibliotēkā — un viss! Vispār tas bija ļoti bēdīgs laiks, kas lika man pārdomāt dzīvi, manū nedzirdības stāvokli. →

⇒ Es esmu nedzirdīga — tas taču ir dabiski. Secināju, ka varētu būt divi iemesli, kāpēc dzirdīgie darba devēji negrib mani ņemt — vai nu viņiem ir izveidojies slikts priekšstats par nedzirdīgajiem, vai arī viņi vispār pirmoreizi satiek tādu nedzirdīgo, tāpēc ir bail pieņemt. Būtu labi, ja mums dotu pārbaudes laiku uz 3 mēnešiem: lai tad paskatās, ko nedzirdīgie spēj, un pēc tam tikai pieņem galīgo lēmumu.

Kā tālāk veicās?

Tā kā vēl nevarēju atrast darbu atbilstoši savai specialitātei, aizgāju strādāt par šuvēju kādā vācu firmā, kur jau strādāja divas nedzirdīgās šuvējas. Tur arī sabiju neilgi — tikai mēnesi. Neapmierināja alga — ar to nebija iespējams izdzīvot Rīgā, pie tam meistarā attieksme pret mums, nedzirdīgajām bija visai slihta: mums bieži laikā nedeva darbu, nereti bija dikstāves, deva labot citu brāķus — tie bija jāizārda un jāsašuj atkal kopā. Par to nemaksāja, turklāt dzirdīgajām šuvējām nelika to darīt. Vēlāk no šīs darbavietas aizgāju arī pārējās nedzirdīgās šuvējas.

Nepadevies un meklēji vēl?

Tā kā naudu vajadzēja, neatlaidīgi turpināju meklēt darbu. Un kādā «Dienas» numurā izlasīju sludinājumu, ka restorānam «Barons» vajadzīgs pavārs. Pēc iepazīšanās ar manu CV tiku pieņemta darbā. Ātri iejutos šajā kolektīvā. Kolēģi bija draudzīgi noskaņoti, cienīja mani. Kontaktēšanās notika, nolasot no lūpām. Atbildot izmantoju savu balsi. Lai atvieglotu sarunu, darba biedri izmantoja žestus, sarežģītākos vārdus uzrakstīja uz papīra. Darbs man patika, jo bija jāgatavo daudzveidīgi ēdieni. Bet pēc pusotra mēneša šeit atnāca divas meitenes uz praksi. Direktore uz viņu rēķina gribēja ie-

ekonomēt un piedāvāja man citu darbu — pie preču uzskaites un pasūtīšanas. Es nepiekritu, jo alga tur bija ļoti maza, un es nevarētu ar to nomaksāt par dzīvokli, nopirkt sev pārtiku utt.

Atkal paliki bez darba?

Jā, bet drīz es saņēmu palīdzību no Pestīšanas armijas. Jau no 15 gadu vecuma tur apmeklēju dievkalpojumus. Dažas reizes biju palīdzējusi gatavot mieļastu Pestīšanas armijas svētku reizēs. Cilvēki tur zināja, ka tobrīd biju bez darba un sagādāja man pavāres darbu bērnam Pārdaugavā. Tomēr tolaik mācījos Rīgas Raiņa 8. maiņu/vakara vidusskolā, un man bija grūti apvienot mācības vakarā ar darbu: bērniem vakariņu laiks pl.19, bet man stundas skolā sākās pl.17.30. Pēc gada Pestīšanas armija atvēra savu lietotu apģērbu veikalu un pārgāju uz darbu noliktavā pie apģērbu šķirošanas, kur darbalaiks ne-traucēja mācībām. Šeit esmu nostrādājusi jau 2,5 gadus.

Kā šeit veidojās darba attiecības ar kolēģiem?

Ar galveno vadītāju man izveidojies ļoti labs kontakts, bet ar darbabiedriem noliktavā gāja visādi. Bija cilvēki, kas teica, ka zīmju valoda — tā ir muļķīga, nav valoda. Reizēm dzirdīgie uz mani skatās kā uz darbā apšētu trako. Jā, tā tas ir — padarus vairāk nekā viņi, jo es, kā jau nedzirdīga, netērēju laiku sarunām, bet tikai darbam. Bija arī pārpratumi. Piemēram, kad ir smagi drēbju saiņi, eju pie cita darbinieka — vīrieša lūgt, lai palīdz tos nolikt vajadzīgajā vietā. Nolikta vadītāji no malas likās, ka traucēju viņam.

Ja varētu izvēlēties strādāt dzirdīgo vidē vai nedzirdīgo vidē, kuru tu izvēlētos?

Dzirdīgo vidi. Ja kopā ar nedzirdīgajiem, tad būs apru-

nāšanas, skaudība un sāncensība. Ja mani aprunā dzirdīgie, es to neņemšu galvā, bet, ja nedzirdīgie, tad tas ir grūti paciešams.

Nedzirdīgo kopiena ir maza, un tur cits par citu zina. Labāk strādāt vienai starp dzirdīgajiem, tad nav problēmu. Bet apūta, brīvais laiks kopā ar nedzirdīgajiem ir OK!

Kāpēc tev svarīgi dzīvot tieši Rīgā?

Ko es, nedzirdīga, viena pati darīšu laukos starp dzirdīgajiem! Ģimenes svētkos vienmēr jutos viena. Pie galda radi par kaut ko runā, smejas — neko nesaprotu. Prasu mammai, par ko viņi runā. Viņa tik atsaka — pag, pag, jo pati grib klausīties, nav laika man tulkot, kaut-kā prot dažas zīmes un zīmju valodas dabā.

Man nepieciešama sava nedzirdīgo sabiedrība. Un tā ir Rīgā. Tāpēc arī atbēgu uz šejieni. Kad mācījos vakarskolā, piedalījos teātra nodarbībās, daudz kur uzstājāties.

Man ļoti patik dejot. Apmēram reizi mēnesī apmeklēju kādu klubu, lai padejotu. Sevišķi man patik to darīt tējnīcā «Apsara» Vecrīgā. Tur piektdienas vakaros savācas tāda forša, solīda publika, un ar prieku metos dejot gan salsu, gan polonēzi. Kad esmu laukos, noteikti apmeklēju arī vietējās ballītes, lai uzgrieztu vāsi. Kaimiņi tad manai mammai saka: kā tava meita nedzird, bet paskat, kā dejo. Mūziku izjūtu ar ķermeni.

Diemžēl manam vīram nepatik dejot. Viņš ir nācis no nedzirdīgo ģimenes, bet dejošana jau vairāk ir dzirdīgo kultūras sastāvdaļa. Kad esmu nedzirdīgo kultūras namā «Ritausma», tad gan dejot dabūju. Te parasti notiek tikai plāpāšana. Jaunie puīši neprot dejot. Bet vecākās paaudzes nedzirdīgie vīrieši gan prot dejot balles dejas.

Kādas ir tavas pārdomas pēc Ilgēm darba meklējumiem?

Domāju, ka tie nedzirdīgie, kas iebraukuši no laukiem, ir aktīvāki darba meklētāji, jo viņus dzīve spiež to darīt: jādomā, ko ēdīsi, kur gulēsi. Tie, kas dzīvo pilsētā un kopā ar vecākiem, var iztikt tikai ar invaliditātes pensiju, tāpēc mazāk cenšas meklēt darbu. Bet cilvēki ir dažādi.

Par CV — tagad domāju, ka labāk neuzrādīt, ka esmu beigusi nedzirdīgo skolu. Tas var uzreiz atturēt darba devēju uz aicināt nedzirdīgo uz tikšanos.

Šķiet, mums, nedzirdīgajiem, vēl daudz jāmacās, kā pieklājīgi uzvesties dzirdīgo sabiedrībā. Tas arī varētu būt viens no iemesliem, kāpēc dzirdīgie nevēlas pieņemt mūs darbā. Tātad mums jāapgūst dzirdīgo kultūrā pieņemtās normas.

Savukārt dzirdīgos darba devējus vajadzētu vispār plašāk informēt par to, ka nedzirdīgajiem cilvēkiem ir sava kultūra, sava valoda, savs izturēšanās veids. Svarīgi, lai abas puses viena otru izprastu un saprastu. Un būtu vajadzīgs konsultants par darba jautājumiem tieši priekš nedzirdīgajiem.

Mana un citu nedzirdīgo pieredze rāda, ka nedzirdīgajam darbu vieglāk dabūt caur paziņanos vai arī tad, ja mācību prakses laikā laimējas palikt turpat.

Tu esi apprecējusies ar nedzirdīgo no ASV un drīzumā pārcelsies uz dzīvi tur. Vai tev nebaida, ka arī tur būs grūti ar darbu?

Mans vīrs saka, ka ASV nedzirdīgajiem neesot problēmu atrast vienkāršus darbus. Vajag tikai angļu valodas zināšanas. Likumi aizsargā nedzirdīgo tiesības. Grūtāk ir dabūt augstāk kvalificētu darbu — uz tādām vietām ir konkurence.

Pētījums: Nedzirdīgā sievietē darba tirgū

Gandrīz puse no sievietēm nestrādā

Zigmārs Ungurs,
Atbalsta fonda invalīdu uzņēmējdarbībai valdes priekšsēdētājs

Zems pašnovērtējums, sociālā apātija, pašapziņas un savu tiesību izpratnes trūkums ir galvenie iemesli tam, kādēļ vairāk nekā 40% Latvijas nedzirdīgo sieviešu darbības jomā nestrādā.

To parāda Atbalsta fonda invalīdu uzņēmējdarbībai un Latvijas Nedzirdīgo savienības veiktais pētījums «Latvijas nedzirdīgās sievietes darba tirgū», kurā tika aptaujātas 500 nedzirdīgās sievietes. Latvijas nedzirdīgo savienības biedru vidū šobrīd ir ap 1000 nedzirdīgo sieviešu.

Ielākā daļa aptaujāto sieviešu uzskata, ka tieši nedzirdības dēļ viņas nav konkurencspējīgas un līdzvērtīgas citām darba

meklētājām. Tikai aptuveni 10% uzskata, ka viņu konkurencspēja mazina nepietiekamā kvalifikācija un 9% — ka viņu profesija nav pieprasīta darba tirgū.

Daudzas nespēj atteikties no pārliecības, ka pie visa vainojama viņu nedzirdība, nevis profesionālā kvalifikācija un izglītība, pareizāk sakot, to trūkums.

Aptaujātās nedzirdīgās sievietes, kurām ir augstākā vai vidējā profesionālā izglītība,

daudz retāk uzskata savu nedzirdību par traucēkli iegūt darbu. Šīs sievietes vairāk uzsver savu uzņēmību, mērķtiecību, kas ļauj pārvarēt ar dzirdes trūkumu saistītās problēmas.

Zema izglītība, mazkvalificēts darbs

Pētījuma rezultāti liecina, ka lielākā daļa nedzirdīgo sieviešu strādā mazkvalificētos, fiziski smagus un zemi atalgotus darbus.⇒

⇒ Populārākās profesijas ir sēniece, apkopēja, virtuves vai celtniecības strādāniece.

Galvenais iemesls šādai situācijai — zemais izglītības līmenis. Aptuveni pusei aptaujāto ir pamatizglītība un tikai 5% — augstākā izglītība. Viņām ir grūti konkurēt darba tirgū. Turklāt zīmju valodas tulku deficīta dēļ izglītību cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem ir ļoti problemātiski iegūt.

Izglītošanos bremzē tulku trūkums

Latvijā katastrofāli trūkst zīmju valodas tulku. Ja ņemam pēc, teiksim, Zviedrijas standartiem, tad Latvijā vajadzētu ap 80 surdotulkus, bet faktiski ir tikai 12. Un tas nozīmē, ka dzirdes invalīdiem ir daudz kas liegts tikai tulku trūkuma dēļ. Ir liegts mācīties, paaugstināt kvalifikāciju, piedalīties sabiedrības dzīvē, bez bailēm un sarežģījumiem kārtot darīšanas iestādēs un uzņēmos... Daudzi bez tulka palīdzības pat nespēj bez pārprasšanas pastāstīt ārstam par savām kaitēm!

Kas attiecas uz mācībām, tad pastāv noteikums, ka valsts apmaksā tulku tikai grupai, kurā ir ne mazāk par 8–10 dzirdes invalīdiem. Ja turpretī vēlaties mācīties kādā skolā, kur esat vienīgais jeb varbūt tikai daži nedzirdīgie, tad vai nu jāatsakās no mācībām, vai jāsameklē pašam tulks un jāmaksā viņam par tulkošanu. Tāda ir realitāte.

Zaudēta ticība

Šobrīd daļa no nestrādājošām darbu vispār nemeklē, jo netic, ka to varētu atrast, daļa jau vairs nevēlas strādāt. Iespējamie iemesli ir neveiksmīga iepriekšējā pieredzes darba meklējumos, kā arī nespēja novērtēt savu konkurētspēju darba tirgū.

Projektā paredzēts veikt vēl divus pētījumus: par Latvijas nedzirdīgo multiinvalīžu iespējām darba tirgū un par nedzirdīgo cittautesu diskriminācijas draudiem. Pētījumu rezultāti tiks izmantoti, lai izveidotu ro-

kasgrāmatu darba devējiem par nedzirdīgu darbinieka adaptāciju darba vietā.

Sabiedrībā — bailes par citādo

Vai zināt, kāda ir cilvēka daba? Ja turpināšu stāstīt par projektu, 90% auditorijas tālāk nelsīs. Tāpēc mēģināšu interesanti izskaidrot dažus faktus. Kāpēc daudzas nedzirdīgas sievietes, kurām šeit Latvijā nebija ne darba, ne vīra, gadījuma pēc aizbraukušas uz ārzemēm, tur pavisam negaidot tikušas gan pie viena, gan otra?

Kāpēc nedzirdīgo zīmju valodu visvieglāk pieņem un apgūst tieši artistiski cilvēki ar lielsku humora izjūtu un mākslinieciskām nosliecēm? Kāpēc gruzinām, ieraugot zīmju valodu, iedegas acis un viņš tūlīt mēģina žestikulēt līdzī, bet latvietis paliek stīvs un lasās malā? Kāpēc ASV nedzirdīgie var pilotēt privātas lidmašīnas, bet Latvijā viņiem tikai nesen atcēla aizliegumu vadīt vieglo automobili? Kāpēc vienus cilvēkus šokē un atbaida nedzirdīgo zīmju valoda, bet citi tajā saskata pievilcīgu eksotiku un jaunus apvēršņus? Cik redzējuši, kā zīmju valodā deklamē, teiksim, Čaka «Miglā asaro logs»?

Kāpēc darba devēji baidās pieņemt nedzirdīgas darbinieces? Atbilde ir divos vārdos: neziņa un bailes. Neziņa par citādāko un bailes no svešā. Tik vienkārši! Tādas ir galvenās grūtības savstarpējās sapratnes veidošanā.

Problēmpunkti

- Zema izglītība, profesionālās kvalifikācijas trūkums
- Ļoti vāja sadarbība ar valsts un pašvaldības dienestiem darba meklēšanā
- Neadekvāts pašnovērtējums: vairāk vairo savu dzirdes trūkumu, nevis savu nepietiekamo profesionālās kvalifikācijas un izglītības trūkumu
- Sociālā apātija, pašapziņas un savu tiesību izpratnes trūkums
- Ļoti trūcīga informācija par subsidētajām darbavietām
- Liela nepieciešamība pēc zīmju valodas tulka ģimenēm, kurās visi ģimenes locekļi ir nedzirdīgi
- Nav likumu, kas veicinātu invalīdu nodarbinātību

Būtība reizēm ir nevis galvenā, bet niansēs. Pētījumā atklājās, ka daudzām nedzirdīgajām sievietēm reizēm darba meklējumos nepatīkams šķērslis ir visur jau pierastās un pašaprotamās sarunu ierīces pie firmu ārdurvīm. Nedzirdīgā darba meklētāja, protams, neko nespēj paskaidrot, vienīgi spiest pogu, līdz pārkaitinātie firmas darbinieki izskrien skaidroties... Nu sakiet, kāda tur vairs runāšana par darbu?

Pārpratumi, aizspriedumi...

Darba devējiem, tāpat kā jebkuram, kam iznāk saskarsme ar nedzirdīgiem cilvēkiem, jāzina, ka viņiem ļoti spēcīgi attīstīta redzes uztvere, tāpēc nevajag pūlēties teikt vienu, ja izjūt un domā ko citu, — to nedzirdīgais cilvēks uzreiz atšifrēs pēc acīm, sejas izteiksmes, izturēšanās. Pētījumā atklājās, ka visbiežākais iemesls, kāpēc nedzirdīgās sievietes netiek pieņemtas darbā, ir fakts, ka viņas ir nedzirdīgas. Tai pašā laikā strādājošajām sievietēm ir ļoti labas attiecības ar firmas vadību un darbavietas darbiniekiem. Tas dod pamatu secinājumam, ka darba devēju neuzticība nedzirdīgajām darba meklētājām ir pilnīgi bezreāla iemesla, tikai psiholoģisku aizspriedumu izraisīta.

Pētījums atklāja savu veida aizspriedumainību arī nedzirdīgo sieviešu uzskatos. Ērtāka ir pārliecība, ka iemesls darba atteikumiem ir viņu nedzirdība. Un nevis pietiekama profesionālā līmeņa trūkums vai izglītības vai labu manieru trūkums... Jo vainot nedzirdību ir vieglāk, tad vainas nav jāmeklē sevī un nav jāpiepūlas to novēršanā. Bet realitāte ir arī tāda, ka darba devēji arī nekādi nav ieinteresēti pieņemt darbā nedzirdīgu darbinieku. Kā gan viņš ar to sapratisies?

Nepieciešamas izmaiņas likumos un attieksmē

Latvijā, atšķirībā no pārējām ES valstīm, nav likumu, kas vei-

cinātu darba devēju ieinteresētību invalīdus pieņemt darbā. Uzņēmēji spriež: kam man tādas klapatas? Ko es dabūšu preti?

Un vai jūs zināt — tiešām neko! Tāpēc vajadzīgi pavisam jauni likumdošanas akti. Nepieciešama jauna, citāda pieeja nedzirdīgo bezdarbnieču integrācijai darba tirgū un profesionālās apmācības procesā. Vajadzīgi nedzirdīgo zīmju valodas tulki un interese apgūt šo profesiju. Nepieciešama sabiedrības atvērtība... Un vēl, un vēl. Bet kā to visu izdarīt, un kurš to darīs?

Tieši tāpēc, lai rastu risinājumus šeit minētām un citām līdzīgām problēmām, Latvijā EQUAL programmas ietvaros tiek īstenoti 10 starptautiski sadarbības projekti, kas meklē jaunus veidus, kā mazināt diskrimināciju un nevienlīdzību darba tirgū. To vidū arī LNS realizētais projekts «Klusās rokas». EQUAL programmas ieviešanu Latvijā nodrošina Labklājības ministrija. 75% no projekta izmaksām sedz Eiropas Sociālais fonds, bet 25% ir valsts budžeta finansējums.

Atbildīgā par izdevumu:

Ilze Kopmane.

Datordarbs:

G.Birņīte, A.Paegle.

Foto: **I.Kopmane, V.Krauklis.**

Iespiests SIA «Elpa-2»

Mēs nevaram savu dzīvi ne pagarināt, ne paplašināt. Bet varam — padziļināt.

Materiāli sagatavoti ar ES un Latvijas valsts finansiālu atbalstu. Par to saturu pilnībā atbild Latvijas Nedzirdīgo savienība, un tie nekādā ziņā neatspoguļo ES viedokli. Projektu administrē LR Labklājības ministrija.